

THỰC TRẠNG VỀ THU THẬP, TỔNG HỢP VÀ CUNG CẤP THÔNG TIN THỐNG KÊ KINH TẾ - XÃ HỘI CỦA PHÒNG THỐNG KÊ CẤP HUYỆN

Phúc Đạt^(*)

1. Thực trạng về thu thập tổng hợp thông tin thống kê kinh tế - xã hội của Phòng Thống kê cấp huyện

Nhiều năm qua Phòng Thống kê cấp huyện đã thực hiện thu thập thông tin thống kê theo các nguồn:

- Thông tin thống kê trực tiếp từ các đơn vị cơ sở. Hình thức thu thập là thông qua các cuộc điều tra định kỳ chọn mẫu hoặc điều tra toàn diện, thông qua các chế độ báo cáo thống kê định kỳ hàng tháng, hàng quý, 6 tháng, 9 tháng, năm; bao gồm báo cáo nhanh, báo cáo ước tính, báo cáo chính thức, báo cáo tiến độ áp dụng cho các loại hình doanh nghiệp, cho các hộ kinh doanh cá thể thuộc các thành phần kinh tế của các ngành kinh tế do Tổng cục Thống kê ban hành được triển khai thực hiện đến các tỉnh, thành phố và các quận, huyện, thị xã thành phố trực thuộc tỉnh. Các thông tin thu thập qua kênh này chủ yếu là giá trị sản xuất, sản phẩm chủ yếu, sản lượng sản xuất, giá cả tiêu dùng, hàng hoá xuất nhập khẩu và một số các chỉ tiêu thống kê khác của các đơn vị thuộc các ngành, các lĩnh vực sản xuất.

- Thông tin thống kê qua hệ thống thống kê xã, phường. Kênh thông tin thống kê này cũng đa hình, đa dạng, bao gồm nhiều lĩnh vực hoạt động: hoạt động sản xuất nông lâm nghiệp, tiểu thủ công nghiệp, kinh doanh buôn bán, các hoạt động về văn

hoá, xã hội, giáo dục, y tế, dân số, việc làm, đói nghèo...

- Thông tin thống kê tại các phòng ban chuyên môn của cấp huyện, chủ yếu dựa vào hệ thống sổ sách theo dõi, cập nhật của các phòng ban như: kế hoạch, tài chính, thuế vụ, lao động, môi trường, dân số, giáo dục y tế, văn hoá, v.v... để khai thác các nguồn số liệu kế hoạch sản lượng, các dự án đầu tư, vốn đầu tư. Các khoản thu từ thuế, biến động dân số, lao động việc làm, tỉ lệ đói nghèo, tỉ lệ thất nghiệp, thu nhập, ô nhiễm môi trường, đất đai, dịch bệnh, tiêm chủng, suy dinh dưỡng, tỉ lệ sinh, tỉ lệ chết, giáo dục mầm non, tiểu học, trung học cơ sở, số học sinh tới lớp, số học sinh bỏ học, hoạt động văn hoá, thể dục thể thao, v.v...

- Thông tin thống kê từ Cục Thống kê cung cấp. Nguồn thông tin thống kê này chủ yếu là những số liệu báo cáo thống kê của các doanh nghiệp nhà nước, hoạt động trên địa bàn cấp huyện. Theo quy định hiện nay của Cục Thống kê tỉnh, thành phố thì kết quả điều tra các doanh nghiệp nhà nước mới thực hiện hàng năm trên địa bàn cấp huyện, mặc dù Phòng Thống kê trực tiếp tổ chức điều tra thu thập các phiếu điều tra, nhưng sau khi thu thập xong, kiểm tra lại mức độ chính xác của số liệu trên các phiếu điều tra, thì phải gửi các phiếu điều tra này lên Cục Thống kê tỉnh, thành phố tổng hợp chung toàn tỉnh (không tiến hành tổng hợp tại Phòng Thống kê cấp huyện). Vì vậy

^(*) Hội Thống kê Việt Nam

Phòng Thống kê cấp huyện muốn có được nguồn số liệu này để tập hợp báo cáo thống kê toàn bộ tình hình kinh tế - xã hội của huyện, thì phải tiến hành khai thác nguồn số liệu này tại cơ quan Cục Thống kê tỉnh, thành phố. Thực tế thu thập thông tin thống kê từ các Cục Thống kê tỉnh, thành phố cũng gặp không ít khó khăn, phức tạp vì thời gian tổng hợp báo cáo điều tra ở Cục Thống kê tỉnh, thành phố thường là chậm, mà yêu cầu báo cáo phục vụ Ủy ban nhân dân huyện thường là đòi hỏi phải có sớm. Mặt khác, không ít các Cục Thống kê khi tổng hợp số liệu điều tra chung toàn tỉnh, thành phố, nhiều chỉ tiêu rất cần cho thống kê cấp huyện, lại không được phân bổ chi tiết đến từng huyện, quận, mà chỉ là số liệu tổng hợp chung toàn tỉnh, thành phố. Bắt buộc Phòng Thống kê cấp huyện phải căn cứ vào nhiều yếu tố khách quan, chủ quan vào tình hình cụ thể của huyện, mà tính toán phân bổ kết quả thực hiện các chỉ tiêu đó cho huyện sao cho phù hợp, không cao, không thấp quá so với kết quả thực hiện trên phạm vi toàn tỉnh, thành phố. Vì vậy mà chất lượng số liệu thống kê thu thập được từ Cục Thống kê tỉnh, thành phố là không cao. Nhiều Phòng Thống kê cấp huyện đã phải căn cứ vào tình hình thực tế và kết quả thực hiện của các đơn vị có cùng chung ngành nghề sản xuất tương tự thuộc loại hình kinh tế khác để làm cơ sở dự ước kết quả thực hiện cho loại hình doanh nghiệp nhà nước đóng trên địa bàn huyện.

Qua khảo sát thực tế về thu thập và tổng hợp thông tin thống kê kinh tế - xã hội của các Phòng Thống kê thành phố Hà Đông, tỉnh Hà Tây, Phòng Thống kê huyện Gia Lâm, Phòng Thống kê quận Tây Hồ thành phố Hà Nội thì các Phòng Thống kê nói trên có đại diện cho khu vực thành thị,

đại diện cho khu vực nông thôn và điều thu thập thông tin thống kê tương đối đầy đủ các mặt hoạt động trên địa bàn cấp huyện: nông lâm nghiệp và thủy sản, công nghiệp và tiểu thủ công nghiệp, xây dựng cơ bản, dịch vụ, giáo dục, y tế, văn hoá, lao động xã hội, thể dục thể thao, v.v...

Thu thập và tổng hợp khá đầy đủ thông tin ở các thành phần kinh tế.

Chỉ tiêu báo cáo thống kê tổng hợp cũng khá đầy đủ và đa hình, đa dạng để phục vụ yêu cầu lãnh đạo của cơ quan thống kê tỉnh, thành phố và lãnh đạo huyện ủy, ủy ban nhân dân, Hội đồng nhân dân huyện và các tổ chức đơn vị, cá nhân có nhu cầu dùng tin.

Các Phòng Thống kê cấp huyện được khảo sát trực tiếp nêu trên đều có hệ thống chỉ tiêu báo cáo đầy đủ phản ánh về số lượng và giá trị của các loại hình kinh tế - xã hội có trên địa bàn huyện. Chu kỳ báo cáo nhanh hàng tháng, quý, 6 tháng, 9 tháng và cả năm. Các chỉ tiêu báo cáo theo mùa, theo thời vụ, theo chu kỳ sản xuất, v.v... đều thực hiện đúng theo quy định của Cục Thống kê.

Thời gian báo cáo áp dụng cho từng chỉ tiêu thống kê của từng ngành, từng lĩnh vực, từng thành phần kinh tế, các Phòng Thống kê cấp huyện đều thực hiện đảm bảo yêu cầu của Cục Thống kê và lãnh đạo các cơ quan địa phương như huyện ủy, ủy ban nhân dân, Hội đồng nhân dân huyện, mặc dù mỗi chỉ tiêu thống kê có yêu cầu thời gian thực hiện nhanh, chậm khác nhau.

Kỳ báo cáo: những chế độ báo cáo điều tra và báo cáo thống kê định kỳ, nhìn chung các chỉ tiêu sản xuất đều thực hiện báo cáo hàng tháng, 1 năm có 12 kỳ báo cáo. Một số chỉ tiêu phản ánh chất lượng được báo cáo hàng quý, 1 năm 4 kỳ. Một số chỉ tiêu báo

cáo theo thời vụ, theo mùa báo cáo 1 năm 2 kỳ. Còn lại là báo cáo chính thức năm 1 kỳ.

Để thực hiện báo cáo chính thức năm, các Phòng Thống kê cấp huyện đều có các cuộc điều tra áp dụng cho các loại hình doanh nghiệp, hợp tác xã thuộc các ngành nông lâm thủy sản, công nghiệp xây dựng, vận tải, thương mại, dịch vụ, khách sạn nhà hàng và du lịch dịch vụ, v.v... Đối với lĩnh vực sản xuất nông lâm nghiệp còn có các cuộc điều tra theo thời vụ, theo mùa như điều tra diện tích canh tác, năng suất sản lượng cây trồng và vật nuôi, v.v...

+ Dựa vào các chế độ báo cáo thống kê định kỳ hàng tháng, quý, 6 tháng, 9 tháng và cả năm do Tổng cục Thống kê ban hành được triển khai đến các tỉnh, thành phố và các quận huyện, thị xã, thành phố thuộc tỉnh. Các chế độ báo cáo này được áp dụng cho các loại hình doanh nghiệp nhà nước, doanh nghiệp tư nhân và hợp tác xã thuộc các ngành nông lâm nghiệp và thủy sản, công nghiệp xây dựng, vận tải, thương mại, dịch vụ du lịch, khách sạn nhà hàng.

+ Dựa vào báo cáo thống kê của ủy ban nhân dân xã, phường, thị trấn theo yêu cầu của Phòng Thống kê huyện. Báo cáo thống kê tình hình kinh tế - xã hội diễn ra trên địa bàn xã, phường, thị trấn, được thực hiện định kỳ hàng quý, 6 tháng, 9 tháng và cả năm. Nội dung báo cáo khá phong phú và đầy đủ như phản ánh về tình hình sản xuất chủ yếu là sản xuất nông nghiệp, chăn nuôi, trồng trọt, thủy lợi, giống, dịch bệnh, cây trồng vật nuôi, v.v..., về đời sống nhân dân của các thôn bản, nhất là thống kê kịp thời tình hình thiếu đói, giải quyết việc làm; về y tế: chăm sóc sức khỏe cộng đồng, tiêm chủng, suy dinh dưỡng của trẻ em; về giáo dục: số trẻ đến độ tuổi đến lớp, số trẻ em bỏ học, số học sinh mẫu giáo, tiểu học, v.v... và

về nhiều lĩnh vực hoạt động khác của xã, phường, thị trấn.

Dựa vào nguồn số liệu báo cáo thống kê của cấp xã, phường, thị trấn phục vụ cho báo cáo tổng hợp của Phòng Thống kê cấp huyện, chỉ có Phòng Thống kê thành phố Hà Đông thị xã Hà Tây thực hiện và thực hiện có nền nếp trong nhiều năm qua. Còn Phòng Thống kê huyện Gia Lâm và Phòng Thống kê quận Tây Hồ lại chủ yếu dựa vào các chế độ báo cáo và điều tra thống kê định kỳ hàng tháng, quý, 6 tháng, 9 tháng và cả năm.

+ Dựa vào nguồn số liệu của các phòng ban chuyên môn của huyện cũng như dựa vào nguồn số liệu khai thác từ Cục Thống kê tỉnh, thành phố để tổng hợp báo cáo thống kê cấp huyện, nhìn chung theo phản ảnh của 3 Phòng Thống kê cấp huyện là Phòng Thống kê thành phố Hà Đông tỉnh Hà Tây, Phòng Thống kê huyện Gia Lâm và Phòng Thống kê quận Tây Hồ của thành phố Hà Nội, thì mức độ khai thác số liệu từ hai nguồn trên là rất khác nhau, về mức độ khai thác và khai thác không định kỳ, thường xuyên hàng tháng, quý, 6 tháng, 9 tháng, năm, vì nó còn phụ thuộc vào mức độ và yêu cầu cung cấp thông tin của Cục Thống kê tỉnh, thành phố và lãnh đạo cơ quan quản lý cấp huyện.

2. Thực trạng về việc thu thập, tổng hợp và cung cấp thông tin thống kê kinh tế - xã hội của Phòng Thống kê cấp huyện hiện nay

2.1. Những kết quả đã thực hiện được

Nhìn chung hàng tháng, quý, 6 tháng, năm đã tiến hành thu thập các nguồn số liệu thông qua các cuộc điều tra định kỳ và các chế độ báo cáo thống kê hiện hành, khai thác từ một số các nguồn số liệu khác để

tổng hợp báo cáo cơ quan Cục Thống kê tỉnh, thành phố, lãnh đạo huyện ủy, ủy ban nhân dân, hội đồng nhân dân cấp huyện được một số chỉ tiêu cơ bản nhất là các chỉ tiêu về sản xuất kinh doanh thuộc các ngành, các thành phần kinh tế, ví dụ: về ngành nông lâm thủy sản đã thu thập, tổng hợp báo cáo được chỉ tiêu về diện tích, năng suất, sản lượng cây trồng cả năm, chia theo vụ mùa, vụ xuân, số lượng gia súc, gia cầm có đến thời điểm 1 tháng 4 và 1 tháng 8 hàng năm, sản lượng lâm thổ sản khai thác, diện tích, sản lượng đánh bắt và nuôi trồng thủy sản.

Về công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp: đã thu thập, tổng hợp báo cáo được một số chỉ tiêu chính sau: giá trị sản xuất tính theo 2 loại giá cố định 1994 và giá hiện hành, số lượng sản phẩm công nghiệp chủ yếu, số cơ sở sản xuất công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp, số lao động sản xuất, v.v...

Về ngành xây dựng: thu thập, tổng hợp báo cáo được chỉ tiêu giá trị sản xuất xây lắp, nguồn vốn đầu tư xây dựng.

Về xã hội môi trường đã thu thập báo cáo được một số chỉ tiêu lao động, thu thập thuộc khu vực nhà nước trên địa bàn huyện, số lao động có việc làm, chưa có việc làm, thiệt hại do thiên tai, kết quả thực hiện các chế độ chính sách về thương bệnh binh, gia đình chính sách, bà mẹ Việt Nam anh hùng, v.v... Ngoài ra còn thu thập báo cáo một số chỉ tiêu về giáo dục, y tế, dân số, v.v...

Thu thập báo cáo những chỉ tiêu về xã hội môi trường, lao động, y tế, giáo dục... chủ yếu phục vụ yêu cầu của cơ quan thống kê tỉnh, thành phố. Đối với lãnh đạo huyện ủy, ủy ban nhân dân, hội đồng nhân dân cấp huyện chủ yếu yêu cầu các phòng ban nghiệp vụ chuyên môn của cấp huyện trực tiếp báo cáo.

Ngoài những chỉ tiêu báo cáo bằng số liệu thì Phòng Thống kê cấp huyện còn có những báo cáo phân tích thuyết minh bằng lời văn phục vụ cho các kỳ họp ủy ban nhân dân, hội đồng nhân dân và phục vụ các kỳ Đại hội đảng bộ cấp huyện.

2.2. Những mặt còn tồn tại, bất cập trong việc thu thập, tổng hợp và báo cáo thống kê về tình hình kinh tế - xã hội của Phòng Thống kê cấp huyện

Qua nghiên cứu về thực trạng của việc thu thập, tổng hợp và cung cấp thông tin thống kê kinh tế - xã hội của các Phòng Thống kê cấp huyện hiện nay, đối chiếu với những nguyên tắc cơ bản của hoạt động thống kê đã được ghi trong Điều 4 của Luật Thống kê số 04/2003/QH11 của Quốc hội nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, thì vẫn còn nảy sinh nhiều tồn tại, bất cập cần phải được nghiên cứu giải quyết trong thời gian tới, đó là:

- Thống kê cấp huyện hiện nay mới chỉ thu thập, tổng hợp báo cáo được một số chỉ tiêu mang tính chất chuyên ngành sản xuất kinh tế, như của nông lâm nghiệp, thủy sản, công nghiệp, xây dựng. Vì chưa có chỉ tiêu đánh giá về tình hình phát triển kinh tế chung trên địa bàn cấp huyện, nên một số Phòng Thống kê cấp huyện đã tự động tiến hành tổng hợp tính toán chỉ tiêu GDP cho cấp huyện và công bố là vi phạm vào Điều 1 Điều 4 của Luật Thống kê.

- Thu thập, tổng hợp báo cáo thống kê: Nhiều chỉ tiêu của Phòng Thống kê cấp huyện còn trùng lặp, chồng chéo giữa các cuộc điều tra, các chế độ báo cáo thống kê. Chẳng hạn Tổng điều tra các cơ sở kinh tế, hành chính, sự nghiệp thì doanh nghiệp phải thực hiện báo cáo điều tra hai lần trong năm, vào hai thời điểm kê khai khác nhau, nhưng lại cùng với một nội dung báo cáo

giống nhau. Việc này đã vi phạm vào Điểm 4 Điều 4 của Luật Thống kê.

- Các cuộc điều tra áp dụng cho các loại hình doanh nghiệp và kinh doanh cá thể trên địa bàn cấp huyện, không tính đến việc kết hợp thoả mãn nhu cầu thông tin của cấp huyện, mà chỉ phục vụ cho nhu cầu thông tin cho cấp trên. Vì vậy, Phòng Thống kê cấp huyện sau khi tổ chức triển khai các cuộc điều tra do Tổng cục và Cục Thống kê yêu cầu, thì Phòng Thống kê lại phải tổ chức điều tra bổ sung để thu thập thông tin thống kê tổng hợp phục vụ lãnh đạo cấp huyện.

- Đối với loại hình doanh nghiệp nhà nước đóng trên địa bàn huyện, theo quy định của cơ quan thống kê cấp tỉnh, thành phố, thì Phòng Thống kê cấp huyện không tổ chức điều tra thu thập số liệu, mà do Cục Thống kê trực tiếp điều tra thu thập số liệu. Như vậy khi tổng hợp số liệu thống kê về tình hình kinh tế - xã hội diễn ra trên địa bàn cấp huyện thiếu mất loại hình doanh nghiệp nhà nước. Có một số Phòng thống kê cấp huyện đã chủ động đến Cục Thống kê khai thác số liệu loại hình doanh nghiệp nhà nước đóng trên địa bàn huyện thì gặp một số khó khăn như: thời gian tổng hợp số liệu điều tra trên Cục Thống kê tỉnh, thành phố lâu, không đáp ứng được yêu cầu thời gian của Phòng Thống kê cấp quận. Có một số Cục Thống kê khi tổng hợp số liệu điều tra loại hình doanh nghiệp nhà nước, lại không phân tổ tổng hợp đến từng quận, huyện trong tỉnh, thành phố, nên Phòng Thống kê cấp huyện không khai thác được.

- Thu thập số liệu một số chỉ tiêu nhất là các chỉ tiêu về nông nghiệp và xã hội, môi trường, có Phòng Thống kê cấp huyện lại thu thập qua hệ thống xã, phường báo cáo. Có Phòng Thống kê cấp huyện lại thu thập qua điều tra hoặc khai thác qua các phòng

ban chuyên môn của huyện. Như vậy là nguồn số liệu tổng hợp của các Phòng Thống kê cấp huyện còn chưa thống nhất.

2.3. Những nguyên nhân dẫn đến tồn tại, bất cập trong việc thu thập, tổng hợp và báo cáo thống kê về tình hình kinh tế xã hội của Phòng Thống kê cấp huyện

Công tác thống kê cấp huyện còn nhiều tồn tại, bất cập trong việc thu thập, tổng hợp báo cáo thống kê tình hình kinh tế - xã hội diễn ra trên địa bàn cấp huyện, có nhiều nguyên nhân, nhưng trước hết phải kể đến một số nguyên nhân chính là:

- Chưa xây dựng được hệ thống chỉ tiêu thống kê thống nhất áp dụng cho thống kê cấp huyện. Cục Thống kê tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương thu thập thông tin thống kê kinh tế - xã hội diễn ra trên địa bàn cấp huyện là dựa trên nhu cầu thông tin thống kê hàng năm mà Cục Thống kê thấy cần thì giao kế hoạch thu thập thông tin cho Phòng Thống kê cấp quận thu thập báo cáo. Như vậy là nội dung thu thập thông tin thống kê của Cục Thống kê giao cho Phòng Thống kê cấp huyện là không ổn định, năm trước và năm sau có thể khác nhau và đương nhiên kế hoạch thu thập thông tin của 64 Cục Thống kê giao Phòng Thống kê cấp huyện do tỉnh, thành phố cũng không thống nhất.

- Chưa ban hành được chế độ báo cáo thống kê áp dụng cho các Phòng Thống kê cấp huyện của các tỉnh, thành phố. Vì vậy mẫu biểu báo cáo thống kê tổng hợp của Phòng Thống kê cấp huyện gửi lên cho Cục Thống kê tỉnh, thành phố cũng như dùng để báo cáo cho lãnh đạo các cơ quan cấp huyện là chưa có. Việc báo cáo thống kê tổng hợp về tình hình kinh tế - xã hội diễn ra trên địa bàn cấp huyện, hiện nay còn do Phòng Thống kê “tự biên, tự diễn”, chưa có

một hệ thống biểu báo cáo thống kê tổng hợp chung cho các Phòng Thống kê trên phạm vi toàn tỉnh, thành phố và trên phạm vi toàn quốc.

- Điều tra thống kê và chế độ báo cáo thống kê định kỳ trên địa bàn cấp huyện còn trùng lặp, chồng chéo và lại diễn ra ở các thời điểm điều tra và báo cáo khác nhau, làm cho các đơn vị được điều tra, được báo cáo phải báo cáo và cung cấp thông tin thống kê nhiều lần. Điều này gây phiền hà cho cơ sở và gây ra lãng phí về tiền bạc và

công sức của cán bộ thống kê cấp huyện. Việc tổng hợp báo cáo thống kê cấp huyện vì thế số liệu dễ mâu thuẫn giữa các chỉ tiêu, giữa các kỳ điều tra và báo cáo, từ đó làm cho chất lượng báo cáo không đảm bảo.

Tất cả những tồn tại, bất cập nêu trên phải sớm được nghiên cứu giải quyết thì việc thu thập tổng hợp và cung cấp thông tin kinh tế - xã hội của Phòng Thống kê cấp huyện nói riêng và của ngành Thống kê trong đó có thống kê cấp tỉnh, thành phố nói chung mới có kết quả tốt ■